

Genres in het nieuwe *Liedboek*

Deel 3: *Getijden door het jaar: Epifanie*

Harmen Trimp

In de vorige EREdienst is het advents- en kerstrepertoire uit het nieuwe liedboek besproken. In dit artikel staan de liederen uit de epifaniëntijd centraal. Eerst zal hierbij kort iets gezegd worden over de epifaniëntijd, vervolgens hoop ik kort stil te staan bij de betekenis van een 'introïtus' en ten slotte zal ik enkele liederen uit het nieuwe liedboek bespreken.

Epifaniëntijd

Het feest van Epifanie (letterlijk: verschijning) begint op 6 januari met de verschijning van Christus aan de wijzen uit het Oosten. Naast deze verschijning aan de wijzen staan in de periode twee andere verschijningen in het middelpunt: de verschijning van Christus bij zijn doop in de Jordaan, en de verschijning bij het bruiloftsfeest van Kana waar het eerste wonder verricht werd.

De periode van Epifanie loopt tot de veertigdagen-tijd, dus tot Aswoensdag, dat is dus dit jaar van 6 januari tot 5 maart. De epifanietijd is in 2014 een

vrij lange periode omdat Pasen dit jaar laat valt (20 april).

In het nieuwe *Gereformeerd Kerkboek* is één gezang opgenomen voor deze periode, lied 87 'Waar is een rustpunt in de nacht'. Veel Bijbelliederen passen eveneens bij deze periode, bijvoorbeeld lied 35 'De wijzen, de wijzen' uit het nieuwe *Gereformeerd Kerkboek* of lied 74 uit het *Liedboek voor de Kerken* 'Wij willen bruiloftsgasten zijn'.

Het nieuwe liedboek telt twintig liederen voor Epifanie, lied 514a t/m lied 534.

Introïtus

Het zingen van een introïtus is niets anders dan het zingen van een psalm als openingslied binnen een liturgie waarbij een gedeelte van deze psalm als antifoon wordt gezongen. Dit wil zeggen: aan het begin wordt de antifoon gezongen, dan volgt de psalm en dan wordt nog een keer de antifoon gezongen als afsluiting van de Introïtus. Anders dan bij een refrein, een keervers, wordt de antifoon dus niet steeds herhaald maar alleen vooraf en achteraf gezongen. Deze traditie van de psalmen zingen stamt uit de vroegchristelijke kerk.

Iedere zondag heeft een eigen 'introïtuspsalm', een specifieke psalm voor de zondag. Zo staat bij

Fresco 'De doop van Christus in de Jordaan' van Giotto di Bondone (1267-1337) in de Cappella Scrovegni in Padua

de eerste zondag van Epifanie psalm 72 centraal in verband met de lezing over de verschijning aan de wijzen uit het Oosten.

Lied 514a geeft een mogelijkheid voor een antifoön aan de hand van de jonge componist Leonard Sanderman met een tekst die past bij psalm 72:

Nu komt de Heer: in zijn hand het rijk,
de kracht en de heer-lijk-heid.

Een cantorij zou deze tekst die Sanderman in dezelfde cadans en toonsoort van de Geneefse melodie van psalm 72 heeft geschreven, kunnen zingen waarna de gemeente enkele strofen zingt uit psalm 72. Na de laatste strofe zingt de cantorij nog eenmaal de antifoön waarmee de introituspsalm wordt afgerond.

Lied 514b, 514c en 514d zijn antifonen bij respectievelijk de tweede, derde en laatste zondag van Epifanie en sluiten weer aan bij de Geneefse psalmmelodieën.

Alternatieven voor het zingen van deze psalmmelodieën biedt het nieuwe liedboek ook, zie bijvoorbeeld lied 67b, waarbij antifoön A specifiek voor de derde zondag van Epifanie is geschreven, passend bij een onberijmde tekst van psalm 67.

Lied 67b vraagt om een uitvoering met een geofende cantorij en een gemeente die gewend is (a capella) onberijmde psalmen te zingen.

Antifoön A (epifaniëntijd)

God, wees ons ge-na-dig, ze-gen
ons met het licht van uw o-gen.
Psalm 67,2

Liederen in het Liedboek voor Epifanie

Verreweg de meeste liederen voor Epifanie uit het nieuwe liedboek komen uit het *Liedboek voor de Kerken* (1973).

Bij lied 517 ('Christus, uit God geboren') is de vertaling van Ad den Besten (LvK gez. 158: 'Christus, met eer gekroonde) vervangen door een vertaling van Sytze de Vries.

Bij lied 519 ('Gij die de ster van David zijt') is de melodie van Gerrit de Marez Oyens vervangen door een zeventiende-eeuwse melodie van Johannes Eccard 'O Jesu Christ, meins Lebens Licht'. Dit lied heeft een opschrift gekregen 'Van de zoon der wet die in de dingen des Vaders wou zijn', waarmee verwezen wordt naar de Bijbeltekst die dichter Willem Barnard voor ogen had toen hij dit lied schreef: het verhaal van de verschijning van Christus als twaalfjarige in de tempel.

Dit lied is in een veel voorkomend metrum geschreven en kan hierom bijvoorbeeld ook op de melodie van psalm 134 gezongen worden.

Lied 528, 'Omdat Hij niet ver wou zijn', met een

Lied	Titel	Liedboek voor de Kerken
515	Een kind geboren te Betlehem	LvdK 152, gerubriceerd onder 'Kersttijd'
516	Van 't vroeglicht van de dageraad	LvdK 156
517	Christus, uit God geboren	LvdK 158 (Liedboekvertaling vervangen)
518	Hoe helder staat de morgenster	LvdK 157
519	Gij die de ster van David zijt	LvdK 164 (melodie vervangen)
522	Toen Jezus bij het water kwam	LvdK 165
525	Wij willen bruiloftsgasten zijn	LvdK 74, gerubriceerd onder 'Bijbelliederen'
526	Juich voor de koning van de joden	LvdK 166
527	Uit uw hemel zonder grenzen	LvdK 161
528	Omdat Hij niet ver wou zijn	LvdK 162
531	Jezus die langs het water liep	LvdK 47, gerubriceerd onder 'Bijbelliederen'

tekst van Huub Oosterhuis en een melodie van Bernard Huijbers, heeft een melodie waarbij het noodzakelijk en zeer raadzaam is de oorspronkelijke begeleiding van Huijbers te gebruiken. Opmerkelijk is hier de laatste regel die met een cadens in F-groot afsluit terwijl het lied eigenlijk in a klein staat.

Lied 525 ('Wij willen bruiloftsgasten zijn') is een 'geestelijk volkslied', zo omschreef de dichter Klaas Hanzen Heerema, alias Muus Jacobse, dit lied in het *Compendium* bij het *Liedboek voor de Kerken*. Willem Vogel componeerde bij deze tekst een vrolijke melodie in een driekwartsmaat, waarbij hij aangeeft dat het lied niet te snel en legato gezongen dient te worden. Dit lied zou ook prima als kinderlied in een dienst kunnen functioneren.

Van Inge Lievaart is het lied 523 ('Christus ging als eerste') opgenomen. Lied 524, 'Nu Gij de doop

ontvangt in de Jordaan', van Anton J. Metske is vol Bijbelse metaforen en poëtische virtuositeit. Het derde couplet van dit lied over de doop van Christus in de Jordaan gaat als volgt:

'Dit is uw glorieuze ondergang;
de niet te peilen afgrond in van uw liefde
houdt alle dreiging van de waterdiepte,
het monster van de oervloed in bedwang.'

Ten slotte is lied 534 'Hij die de blinden weer liet zien' (tekst: Henk Jongerius) met de bekende Engelse melodie 'When I survey the wondrous cross' een aanwinst, dat vermoedelijk snel haar weg zal vinden in de gereformeerde kerken. Dit lied is in januari 2014 het 'lied van de maand' en een bespreking ervan stond in het vorige nummer van EREdienst.

Een van de vroegste voorstelling van de wijzen uit het Oosten die het Christuskind geschenken geven. Sacrofaag uit de derde eeuw. Vaticaanse Museum, Rome (Italië)

